

Nr 41

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 mars 1968 dagtecknad proposition, nr 60, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring,

dels till Folkpensioner för budgetåret 1968/69 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 000 000 000 kr.

Propositionen har hänvisats till statsutskottet, såvitt angår anvisande av anslag, och i övrigt till lagutskott.

I samband med propositionen behandlar utskottet följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckta motioner:

1) de likalydande motionerna I: 416 av herr *Werner* och II: 511 av herr *Hermansson m. fl.* om höjning av folkpensionen;

B. i anledning av propositionen väckta motioner:

2) de likalydande motionerna I: 815 av herr *Enarsson* och II: 1055 av herr *Åkerlind* och fru *Sundberg*;

3) motionen II: 1054 av herr *Jonsson*.

Det vid propositionen fogade lagförslaget är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring**

Härigenom förordnas, *dels* att i 18 kap. 7, 13 och 20 §§ lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring¹ ordet »medicinalstyrelsen» skall bytas ut mot »socialstyrelsen», *dels* att 6 kap. 2 §, 7 kap. 4 §, 15 kap. 2 § och 16 kap. 4 § lagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

6 kap.

2 §.

Ålderspension utgör, där ej annat följer av vad i andra stycket sägs, för år räknat nittio procent eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket, *sextiosju och en halv* procent av basbeloppet. Åtnjuter maken enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension, utgår dock ålderspension i förra fallet med *sjuttiofem* och i senare fallet med *åttiotvå och en halv* procent av basbeloppet.

Ålderspension utgör, där ej annat följer av vad i andra stycket sägs, för år räknat nittio procent eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket, *sjuttio* procent av basbeloppet. Åtnjuter maken enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension, utgår dock ålderspension i förra fallet med *sjuttiosex och två tredjedels* och i senare fallet med *åttiotre och en tredjedels* procent av basbeloppet.

Börjar ålderspension — — — — — till folkpension.

7 kap.

4 §.

Hel förtidspension utgör för år räknat nittio eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i

Hel förtidspension utgör för år räknat nittio eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i

¹ Senaste lydelse av 15 kap. 2 § och 18 kap. 13 § se 1965:752 samt av 18 kap. 20 § se 1964:156.

(Nuvarande lydelse)

form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket, *sextio-sju och en halv* procent av basbeloppet. Åttnjuta båda makarna förtidspension och är pensionen för endera eller båda sådan som i 2 § andra eller tredje stycket sägs, skall dock vid beräkning av pension hel förtidspension utgöra, om två tredjedelar av hel förtidspension utgår till andra maken, *sjuttiofem* och, om en tredjedel av hel förtidspension utgår till denne, *åttiotvå och en halv* procent av basbeloppet.

(Föreslagen lydelse)

form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket, *sjuttio* procent av basbeloppet. Åttnjuta båda makarna förtidspension och är pensionen för endera eller båda sådan som i 2 § andra eller tredje stycket sägs, skall dock vid beräkning av pension hel förtidspension utgöra, om två tredjedelar av hel förtidspension utgår till andra maken, *sjuttio-sex och två tredjedels* och, om en tredjedel av hel förtidspension utgår till denne, *åttiotre och en tredjedels* procent av basbeloppet.

15 kap.

2 §.

Har försäkrad, — — — — — tre år.

Vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning, då försäkrad, som är född år 1927 eller tidigare, visst år under mer än sextio dagar uppburit dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller då han för jämförlig tid uppburit utbildningsbidrag, därest han var berättigad till dagpenning när bidraget började utgå, eller omställningsbidrag. Utbildningsbidrag eller omställningsbidrag för hel månad motsvarar härvid dagpenning under tjugutvå dagar. Bidrag för del av månad motsvarar dagpenning under det antal dagar som erhålles, om det tal, som angiver förhållandet mellan det uppburna beloppet och beloppet för hel månad multipliceras med tjugutvå. Brutet dagantal avrundas till närmast högre tal.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

16 kap.

4 §.

Pension utgives månadsvis.

Vid beräkning av pensionsbelopp för månad skall den årspension, från vilken beräkningen utgår, avrundas till *närmast lägre* hela krontal, som är jämnt delbart med tolv. Är årspensionsbeloppet lägre än tolv kronor, bortfaller pensionen för den månad som beräkningen avser. Vid tillämpning av vad nu sagts skola samtliga den pensionsberättigade tillkommande pensionsförmåner anses som en pension. Avrundning skall i första hand göras å folkpension enligt 6, 7 eller 8 kap.

Pension utgives månadsvis.

Vid beräkning av pensionsbelopp för månad skall den årspension, från vilken beräkningen utgår, avrundas till *närmaste* hela krontal, som är jämnt delbart med tolv. Är årspensionsbeloppet lägre än tolv kronor, bortfaller pensionen för den månad som beräkningen avser. Vid tillämpning av vad nu sagts skola samtliga den pensionsberättigade tillkommande pensionsförmåner anses som en pension. Avrundning skall i första hand göras å folkpension enligt 6, 7 eller 8 kap.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1968.

2. För den, som åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension och vars pension enligt 18 § andra stycket lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring utgår med högre belopp än som skolat utges med tillämpning av 17 kap. 2 § lagen om allmän försäkring, skall pensionen höjas med belopp motsvarande den pensionshöjning som föranledes av den nya lydelsen av 6 kap. 2 § och 7 kap. 4 § lagen om allmän försäkring samt av att 11 § första stycket lagen angående införande av lagen om allmän försäkring upphör att gälla vid utgången av juni 1968.

3. Vid tillämpning av 15 kap. 2 § andra stycket skall hänsyn tagas till dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller utbildningsbidrag, som belöper på tiden efter ingången av år 1965. Dagpenning eller utbildningsbidrag som belöper på åren 1965—1967 skall dock beaktas endast om den försäkrade före den 1 januari 1970 gör anmälan till den allmänna försäkringskassan om att han uppburit dagpenning eller utbildningsbidrag.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås sådan ändring i lagen om allmän försäkring att inkomstbortfall vid arbetslöshet i vissa fall skall kunna beaktas vid beräkning av allmän tilläggspension (ATP). Förslaget innebär fördelaktigare beräkningsregler i fråga om ATP för försäkrade som är födda år 1927 eller tidigare. De nya reglerna omfattar arbetslösa i dessa åldersgrupper som uppburit dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa under mer än 60 dagar ett och samma kalenderår. De omfattar vidare arbetslösa som för jämförbar tid uppburit utbildningsbidrag eller omställningsbidrag.

Reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1968. De förmånligare beräkningsgrunderna skall tillämpas beträffande arbetslöshet som inträffat efter ingången av år 1965.

Propositionen innehåller vidare förslag om de lagändringar som behövs för att genomföra den standardhöjning av folkpensionerna som föreslagits i statsverkspropositionen. Vid ett basbelopp av 5 800 kr. blir fr. o. m. den 1 juli 1968 det årliga pensionsbeloppet — bortsett från kommunalt bostadstillägg — 5 220 kr. för ensam pensionär och 8 112 kr. för ett pensionärspär.

Av propositionen redovisas i det följande endast vad föredragande departementschefen, *statsrådet Aspling*, och lagrådet anfört. Beträffande övriga delar av propositionen hänvisas till denna.

Motionsyrkandena

I motionerna I: 416 av herr *Werner* och II: 511 av herr *Hermansson m. fl.* yrkas, »att riksdagen måtte besluta om sådan ändring i 11 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) om införande av lagen om allmän försäkring, att från den 1 juli 1968 nu utgående pensionsbelopp höjes för ensamstående pensionär med 300 kr. per år samt för två pensionsberättigade makar med 425 kr. per år, samt att övriga utgående pensioner ändras med belopp motsvarande den pensionsförhöjning som föranledes av ändringarna i 11 §; samt att vederhörande lagutskott måtte utarbeta förslag till erforderlig lagtext».

I motionerna I: 815 av herr *Enarsson* och II: 1055 av herr *Åkerlind* och fru *Sundberg* anföras bl. a.

Förslaget innehåller sålunda retroaktiv verkan för åren 1965—1967. Som förutsättning anges att den försäkrade före den 1 januari 1970 genom anmälan till försäkringskassan styrker att hon eller han uppburit dagpenning eller utbildningsbidrag mer än 60 dagar under något av de nämnda åren.

Då emellertid i vissa fall familjepensioneringsförmånen från ATP kan beröras av de föreslagna, förmånligare reglerna, bör det — lämpligen i tillämpningsföreskrifterna — klart framgå, att med den »försäkrade» i ovan-

nämnda förutsättning för retroaktiv tillämpning i tillämpliga fall avses även den försäkrades efterlevande.

Motionärerna yrkar, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad i förevarande motion anförts».

I motionen II: 1055 av herr *Jonsson* yrkas, »att riksdagen vid behandling av proposition nr 60 måtte besluta att den andra satsen i 4 § 16 kap. lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring skall ha följande lydelse: 'Vid beräkning av pensionsbelopp för månad skall den årspension, från vilken beräkningen utgår, avrundas till närmast högre hela krontal, som är jämnt delbart med tolv.'»

Departementschefen

Beräkning av allmän tilläggspension (ATP) i vissa fall för arbetslösa

Rätten till ATP grundas på inkomst av förvärvsarbete, som försäkrad nar i åldern 16—65 år. För rätt till ATP i form av ålderspension förutsätts att pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för minst tre år. För full ålderspension krävs enligt huvudregeln att den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng för minst 30 år (trettioårsregeln). Trettioårsregeln tillämpas för dem som är födda år 1924 eller senare. För försäkrade, som är födda under något av åren 1896—1914, krävs dock endast 20 år för full pension (tjugoårsregeln). För dem som är födda under något av åren 1915—1923 finns avtrappningsregler. Krävs för full pension exempelvis 20 år och har den försäkrade pensionspoäng för ett mindre antal år, utgör pensionen så många tjugondelar av full pension som han har år med pensionspoäng.

Full ålderspension utgör i regel 60 % av produkten av basbeloppet och medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade. Har den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng för mer än 15 år, beräknas pensionen på medeltalet av de 15 högsta poängtalerna (femtonårsregeln).

Trettioårsregeln och femtonårsregeln är förmånliga för den försäkrade, eftersom en persons tid som förvärvsarbetande vanligen är betydligt längre än 30 år. Syftet med reglerna är bl. a. att bortfall av pensionspoäng eller minskning av poäng under några år i allmänhet inte skall behöva påverka pensionens storlek. Med dessa regler ansåg man sig vid ATP-systemets tillkomst kunna undvara särskilda regler om beräkning av pensionspoäng under år då den försäkrade drabbats av inkomstbortfall på grund av t. ex. sjukdom eller arbetslöshet.

I viss mån annorlunda förhåller det sig för de personer, som berörs av övergångsreglerna i 15 kap. 1 § AFL, i första hand för dem på vilka tjugoårsregeln skall tillämpas. Bortfall av pensionspoäng för ett år kan för dem betyda en minskning av pensionen med en tjugondel, och ett år med låg inkomst drar ned underlaget för pensionsberäkningen. För många i de

äldre åldersgrupperna har femtonårsregeln ingen betydelse eftersom man vid beräkningen av genomsnittspoängen måste ta med poängen under samtliga år, så snart antalet poängår inte överstiger 15. Härmed sammanhängande problem övervägdes av 1958 års socialförsäkringskommitté och kommitténs förslag föranledde vissa bestämmelser — reglerna i 15 kap. 2 § AFL — som för dem som är födda år 1927 eller tidigare neutraliserar verkan av inkomstbortfall under högst tre år på grund av längre tids sjukdom — minst 90 dagar — varunder den försäkrade uppburit sjukpenning. Reglerna innebär att ett bortfallet poängår skall räknas med, när det gäller att få ihop det antal år som för den försäkrade ger maximal pension, men frånräknas när det gäller att fastställa den medelpoäng som ligger till grund för pensionens storlek, om medelpoängen därigenom blir högre.

Tanken att på liknande sätt beakta inkomstbortfall på grund av arbetslöshet vann inte bifall. Enligt socialförsäkringskommitténs mening borde man i varje fall avvakta en längre tids erfarenhet av de föreslagna bestämmelserna vid sjukdom och vidare avvakta resultatet av pågående utredningar om arbetslöshetsförsäkringen, innan man närmare övervägde frågan om förvärv av pensionsrätt under arbetslöshet.

Viss erfarenhet av de ifrågavarande reglernas tillämpning vid sjukdom har nu vunnits. På grundval av förslag av 1960 års arbetslöshetsförsäkringsutredning genomfördes en rad förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen vid 1964 års riksdag. I prop. 1968: 29 har med utgångspunkt från KSA-utredningens betänkade föreslagits utvidgat stöd för arbetslösa äldre arbetstagare, dels i form av dagpenning under längre tid än f. n. för dem som är medlemmar i arbetslöshetskassa, dels i form av omställningsbidrag för medlem som under maximal tid uppburit dagpenning (utförsäkrad) och för oförsäkrade arbetslösa.

Risken att bli arbetslös har ökat på grund av den snabba strukturomvandlingen i vårt samhälle. Denna kan leda till driftsförändringar och företagsnedläggningar, som medför påfrestningar särskilt för den därav berörda äldre arbetskraften. Vid beräkning av ATP kan verkningarna av arbetslöshet bli kännbara. Mot bakgrunden härav uppdrog Kungl. Maj:t på mitt förslag i juni förra året åt riksförsäkringsverket att utreda frågan om sådan ändring av 15 kap. 2 § AFL att inkomstbortfall på grund av arbetslöshet beaktas.

Riksförsäkringsverket har föreslagit att skyddet i 15 kap. 2 § AFL vidgas så att det omfattar sådana arbetslösa som uppburit dagpenning eller omställningsbidrag. Förslaget har lämnats utan erinran av remissinstanserna. En del remissinstanser har ansett det önskvärt att också andra grupper arbetslösa än de som omfattas av förslaget behandlas på samma sätt. LO har ansett att också arbetslösa som har utbildningsbidrag bör omfattas av bestämmelserna. LO framhåller, att bestämmelserna i 15 kap. 2 § AFL avser endast den s. k. övergångsgenerationen samt att den arbetslöse kan välja att uppbära ersättning från arbetslöshetskassa under utbildnings-

tiden i stället för utbildningsbidrag. Den arbetslöse skulle följaktligen komma att behandlas olika i pensionshänseende beroende på vilken form av ersättning han valt.

Enligt min mening är det angeläget att det skydd som ATP skall ge den försäkrade och hans familjemedlemmar inte minskar eller bortfaller på grund av den försäkrades oförvållade arbetslöshet. Att stärka detta skydd överensstämmer väl med samhällets strävanden att på olika sätt sörja för de arbetslösa. För den s. k. övergångsgenerationen — personer som är födda år 1927 eller tidigare — finns f. n. en skillnad i fråga om pensionsberäkningen mellan dem som drabbats av inkomstbortfall på grund av sjukdom och dem som drabbats av inkomstbortfall på grund av arbetslöshet. Denna skillnad bör så långt möjligt undanröjas. Vissa svårigheter uppkommer emellertid när det gäller att bestämma den personkrets för vilken de nya reglerna skall gälla. Man har nämligen inte när det gäller arbetslösa samma enkla kontrollmöjligheter som man vid sjukdom har i den allmänna sjukförsäkringen. Den omständigheten att en person står anmäld som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen är inte tillräckligt belägg för att han verkligen är arbetslös. Man kan i stället såsom riksförsäkringsverket föreslagit begränsa personkretsen till dem som viss tid uppburit dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller omställningsbidrag. En sådan avvägning leder till att vissa arbetslösa kommer i förmånligare läge än andra arbetslösa. Det avsedda pensionsskyddet kommer nämligen i regel inte att omfatta arbetslös under 60 år som står utanför arbetslöshetsförsäkringen eller fått kassaersättning under maximal tid, dvs. är utförsäkrad. Från kontrollsynpunkt och av administrativa skäl kan det emellertid f. n. knappast komma i fråga att i väsentlig mån gå utanför den av verket förordade personkretsen. Mot bakgrunden av remissinstansernas positiva inställning förordar jag nu en reform i stort sett efter de riktlinjer som riksförsäkringsverket angett. Frågan om en ytterligare utvidgning får bedömas när resultatet av KSA-utredningens fortsatta arbete föreligger.

I ett avseende anser jag att man bör gå längre än riksförsäkringsverket föreslagit. Jag finner nämligen med beaktande bl. a. av vad LO anfört i sitt remissyttrande angeläget att medlem i arbetslöshetskassa, som har möjlighet att välja mellan kassaersättning och utbildningsbidrag, inte bör komma i sämre ställning i pensionshänseende om han väljer den senare förmånen. Jag föreslår därför att reglerna i 15 kap. 2 § AFL vidgas så att de omfattar — förutom försäkrad som viss tid uppburit dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller omställningsbidrag — även försäkrad, som uppburit utbildningsbidrag, om han var berättigad till dagpenning, då utbildningsbidraget började utgå.

För att de nuvarande bestämmelserna i 15 kap. 2 § AFL skall vara tillämpliga krävs att den försäkrade under ett år uppburit sjukpenning eller

motsvarande ersättning under viss kvalifikationstid, nämligen under mer än 90 dagar. Sjukpenning utgår i princip för alla dagar i veckan, medan dagpenningen är anpassad till fem dagars arbetsvecka. Omställningsbidraget är avsett att utgå månadsvis liksom fallet är med utbildningsbidraget. Bidrag under hel månad motsvarar i allmänhet ersättning i form av dagpenning under 22 dagar. Riksförsäkringsverket har föreslagit att tidsvillkoret skall vara uppfyllt, om dagpenning utgått för mer än 65 dagar eller om omställningsbidrag utgått för motsvarande tid. De erkända arbetslöshetskassornas samorganisation har ansett att kvalifikationstiden bör bestämmas till 60 ersättningsdagar, när det gäller dagpenning. Jag anser att tiden generellt bör bestämmas till 60 dagar. Denna regel bör kompletteras med en föreskrift att omställningsbidrag eller utbildningsbidrag för hel månad skall motsvara dagpenning under 22 dagar. Har bidrag uppburits för del av månad bör det uppburna beloppet motsvara ett i förhållande därtill reducerat antal dagar. Regeln härom kan uttryckas så att det uppburna beloppet skall anses motsvara dagpenning under det antal dagar som erhålls om det tal som anger förhållandet mellan det uppburna beloppet och det belopp som skulle utgått till den försäkrade för hel månad multipliceras med 22. För försäkrad som uppburit utbildningsbidrag bör den ifrågavarande jämförelsen avse det i bidraget ingående grundbidraget. Vid brutet dagantal bör avrundning ske uppåt.

Försäkrad kan under ett visst år ha uppburit mer än en av nämnda förmåner. Om det behövs för att uppfylla det bestämda tidsvillkoret, bör man kunna lägga samman de tider under vilka förmånerna utgått. Däremot bör, som riksförsäkringsverket framhållit, sammanläggning inte ske av sjukpenningdagar med tid för vilken dagpenning, omställningsbidrag eller utbildningsbidrag utgått eftersom detta i hög grad skulle komplicera administrationen och knappast vara av nämnvärd betydelse för de försäkrade.

Till belysande av reglerna om beräkning av antalet dagar lämnas här några exempel. *Exempel 1:* En försäkrad har under ett år uppburit omställningsbidrag för två hela månader. Under den tredje månaden har han fått arbete på grund varav bidraget för denna månad reducerats från 800 kr. till 550 kr. Den försäkrades bidrag skall motsvara dagpenning un-

der $22 + 22 + \left(\frac{22 \times 550}{800} \right) = 59,1$ eller avrundat 60 dagar. *Exempel 2:* En

försäkrad har under ett år uppburit dagpenning under 44 dagar och där-
 efter omställningsbidrag för sex hela månader. De uppburna förmånerna
 motsvarar dagpenning under $44 + 22 \times 6 = 176$ dagar. *Exempel 3:* En för-
 säkrad har under ett år uppburit utbildningsbidrag för fem hela månader
 och delvis under den sjätte månaden. Det i utbildningsbidraget ingående
 grundbidraget har under den sjätte månaden reducerats från 500 kr. till
 300 kr. Den försäkrades bidrag skall motsvara dagpenning under $5 \times 22 +$

$$\left(\frac{22 \times 300}{500}\right) = 123,2 \text{ eller avrundat } 124 \text{ dagar.}$$

Ytterligare ett villkor för att de nuvarande bestämmelserna i 15 kap. 2 § AFL skall vara tillämpliga är att den försäkrade under det år han uppburit sjukpenning eller motsvarande ersättning varit placerad i lägst den sjukpenningklass som han skulle ha tillhört, om hans årsinkomst av förvärvsarbete uppgått till det vid årets ingång gällande basbeloppet. Därigenom har man skapat en viss garanti för att den försäkrade var förvärvsarbetande före sjukdomsfallet. LO har i sitt remissvar erinrat om att enligt AFL placering i sjukpenningklass inte får ändras under tid för sjukdom men att motsvarande regel inte finns för arbetslöshetstid. LO förordar antingen motsvarande bestämmelse vid arbetslöshet eller att kravet på placering i sjukpenningklass utgår.

Det är riktigt att ändring av sjukpenningklass inte får ske under tid för sjukdom utom i vissa närmare angivna fall. Förbudet mot ändring av sjukpenningklass gäller också vid vissa former av arbetsvård. Den försäkrade får sålunda under pågående arbetsvård i form av arbetsprövning, yrkesutbildning eller arbetsträning inte placeras i lägre sjukpenningklass än den han tillhörde då arbetsvården började. Detta innebär också att sjukpenningklassplaceringen inte får upphöra. Sedan arbetsträning pågått sex månader föreligger inte längre hinder för sänkning av sjukpenningklassen. Särskilda regler om rätten att stå kvar i sjukpenningklass under tid för arbetslöshet finns inte i AFL. På detta område har emellertid utbildats en praxis, för vilken riksförsäkringsverket redogjort i sitt remissyttrande över KSA-utredningens förslag. Enligt verket gäller i huvudsak följande. Den som utträder ur förvärvslivet skall normalt inte längre vara sjukpenningförsäkrad. Kortare arbetsavbrott — intill sex månader — medför emellertid inte ändring av sjukpenningklass. Är avbrottet i förvärvsarbete föranlett av oförvållad arbetslöshet och har den arbetslöse genom anmälan hos arbetsförmedling eller på annat sätt dokumenterat sin avsikt att fortfarande stå till arbetsmarknadens förfogande, får han stå kvar som sjukpenningförsäkrad så länge dessa förhållanden alltjämt föreligger. För den som pensionerats i sin tidigare anställning och som inte kan antas få annan anställning med lika hög lön kan sjukpenningklassen emellertid sänkas. Även i sådana fall skall dock sjukpenningklassen motsvara inkomsten av sådant arbete som kan tänkas stå honom till buds. Först när hans förmåga att utföra förvärvsarbete med säkerhet kan bedömas ha upphört på grund av ålder, sjukdom eller avvänjning från arbete eller han i vart fall inte längre kan tänkas få en arbetsinkomst som motiverar placering i sjukpenningklass, bör han upphöra att vara sjukpenningförsäkrad.

Det anförda ger enligt min mening vid handen att rimliga garantier finns för att sänkning av sjukpenningklassplacering inte sker opåkallat vid arbetslöshet. Det finns därför inte anledning att ändra nuvarande bestämmelser.

Enligt 15 kap. 2 § AFL gäller vidare att bestämmelserna i paragrafen inte får tillämpas för mer än tre år för en försäkrad. Denna begränsning beror på att det inte ansetts motiverat att en försäkrad skall få tillgodoräkna sig mer än några få år som pensionsgrundande utan att dessa år kan inverka sänkande på medelpoängen. Riksförsäkringsverket har utgått från att här nämnda bestämmelser skall gälla även vid arbetslöshet. Jag delar denna uppfattning och kan alltså inte ansluta mig till ett under remissbehandlingen framfört förslag att utsträcka tiden till fem år. Då det här rör sig om en avvikelse från de principer som gäller för rätt till ATP bör en viss försiktighet iaktas när det gäller att bestämma omfattningen av de nya reglerna.

För att försäkringskassorna skall kunna tillämpa de nya bestämmelserna krävs en omfattande avvisering till dem. Denna bör i fråga om dagpenning från de erkända arbetslöshetskassorna åvila arbetslöshetskassorna och i fråga om omställningsbidrag och utbildningsbidrag arbetsmarknadsverket. Arbetslöshetskassorna har genom sin samorganisation förklarat sig beredda att lämna uppgifter om de medlemmar, som under ett kalenderår uppburit ersättning i sådan omfattning, att de berörs av den förordade lagstiftningen. Kassorna har emellertid framhållit att det skulle innebära en fördel att lämna uppgifterna per försäkringsår, alltså för tiden den 1 september—den 31 augusti påföljande år. Jag anser att alla uppgifter till de allmänna försäkringskassorna bör lämnas kalenderårsvis. Anmälningsförfarandet kompliceras av regeln att man skall kunna lägga samman de tider under vilka dagpenning, omställningsbidrag och utbildningsbidrag utgått. Det får ankomma på riksförsäkringsverket att efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen utforma de administrativa regler som kan behövas.

De nya bestämmelserna bör bilda ett nytt andra stycke i 15 kap. 2 § AFL. De bör träda i kraft den 1 juli 1968. Riksförsäkringsverket har förordat att bestämmelserna får retroaktiv tillämpning så att de förmånligare beräkningsgrunderna får tillämpas för åren 1965—1967 för försäkrad som hos allmän försäkringskassa styrker att han under något av dessa år uppburit dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa under kvalifikationstiden. Jag delar verkets uppfattning och anser att detsamma skall gälla även för utbildningsbidrag. Retroaktiviteten bör omfatta även första halvåret 1968 så att arbetslöshet under första och andra halvåret 1968 räknas samman. Föreskrifter om den retroaktiva tillämpningen bör tas in i övergångsbestämmelser till den föreslagna lagändringen. Frågan huruvida retroaktivregeln är tillämplig på en försäkrad för åren 1965—1967 bör inte hållas öppen någon längre tid. Jag förordar att regeln skall vara tillämplig under förutsättning att den försäkrade före den 1 januari 1970 genom anmälan till försäkringskassan styrker att han uppburit dagpenning mer än 60 dagar under något av de nämnda åren. Anmälan torde böra ske på blankett enligt formulär som fastställs av riksförsäkringsverket efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen. Jag utgår från att arbetslöshetskassorna hos sina medlemmar sprider kännedom om lagändringen och att

kassorna medverkar vid anmälningsförfarandet. I fråga om första halvåret 1968 torde det vara möjligt för arbetslöshetskassorna att utan den försäkrades medverkan lämna uppgifter om uppburen dagpenning. Uppgifterna bör avse hela kalenderåret 1968.

De förbättrade förmåner som kan bli en följd av de nya reglerna bör utgå fr. o. m. den 1 juli 1968 för den som då uppbär pension. Försäkringskassa har att verkställa sådan omräkning av beviljad pension, som kan föranledas av retroaktivregeln så snart det kommer till kassans kännedom att förut-sättningar föreligger.

I detta sammanhang bör på förekommande ställen i AFL ordet »medicinalstyrelsen» bytas ut mot »socialstyrelsen».

Standardhöjning av folkpensioner

I prop. 1968:1 (bil. 7, sid. 20) har föreslagits en standardhöjning av folkpensionerna den 1 juli 1968. Jag har förordat att pensionerna från denna tidpunkt skall utgå med ett årsbelopp motsvarande för en ensam pensionär 90 % av basbeloppet och för två pensionsberättigade makar 140 % av basbeloppet. I anslutning härtill vill jag föreslå en ändring av avrundningsregeln vid beräkning av pension i 16 kap. 4 § andra stycket AFL. Den nuvarande regeln innebär att den årspension man utgår från vid beräkningen avrundas till närmast lägre hela kronotal som är jämnt delbart med tolv. Regeln har tillkommit för att man skall slippa att betala ut öresbelopp vid månadsutbetalningarna av pension. Samma effekt, men ett för pensionärerna gynnsammare resultat, får man om årsbeloppet i stället för att alltid avrundas neråt avrundas till närmaste hela kronotal som är jämnt delbart med tolv. Detta innebär att om den överskjutande delen utgör 6 kr. eller mer avrundning sker uppåt och i andra fall neråt. Jag förordar att regeln ändras i enlighet härmed. Den föreslagna standardhöjningen motsvarar vid nuvarande basbelopp — 5 800 kr. — 204 kr. för en ensam pensionär och 288 kr. för ett pensionärspar. Vid oförändrat basbelopp skulle ålderspensionens årsbelopp bli — fränsett kommunalt bostadstillägg — 5 220 kr. för en ensam pensionär och 8 112 kr. för ett pensionärspar. Motsvarande höjningar inträder för hel förtidspension och oreducerad änkepension.

Med den förordade höjningen kommer det program för standardhöjningar av folkpensioner t. o. m. år 1968, som statsmakterna har uttalat sig för, att vara genomfört. I 1964 års statsverksproposition framhöll jag att standardhöjningar av folkpensionerna bör komma till stånd även efter år 1968. Frågan om utformningen av dessa fortsatta folkpensionshöjningar utreds av pensionsförsäkringskommittén. Kommittén kommer att lägga fram förslag härom under innevarande år.

Jag föreslår att pensionen för en ensam pensionär utgår efter den i AFL

angivna andelen 90 % av basbeloppet. Pensionen till var och en av två pensionsberättigade makar bör såsom pensionsförsäkringskommittén föreslagit utgå med 70 % av basbeloppet. Pensionen till pensionsberättigad, vars make uppbar två tredjedels resp. en tredjedels förtidspension, skall då utgå med $76\frac{2}{3}$ % resp. $83\frac{1}{3}$ % av basbeloppet. Förslagen kräver ändringar i 6 kap. 2 § första stycket och 7 kap. 4 § AFL.

Pensionshöjningar har de senaste åren fullt ut tillkommit ålders- och förlidspensionärer, som åtnjuter ersättning från yrkesskadeförsäkringen och vilkas pension utgår med tillämpning av 18 § andra stycket lagen angående införande av AFL. Också de pensionshöjningar som nu genomförs bör tillkomma dessa pensionärer utan reduktion. Jag förordar en övergångsbestämmelse härom.

Kostnaderna för standardhöjningen kan beräknas till 225 milj. kr. för budgetåret 1968/69.

Lagrådet

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Utskottet

Förevarande proposition innehåller förslag om fördelaktigare beräkningsregler för ATP till försäkrade som är födda före år 1928 och som fått sina inkomster nedsatta till följd av arbetslöshet. Reglerna, som har samma konstruktion som motsvarande bestämmelser för sjukdom, omfattar försäkrad som under ett kalenderår erhållit dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa under mer än 60 dagar eller under motsvarande tid uppburit utbildningsbidrag eller omställningsbidrag. Sådan försäkrad skall i princip få tillgodoräkna sig året som pensionsunderlag även om han inte haft pensionsgrundande inkomst överstigande ett basbelopp. Vidare skall vid beräkning av det poängmedeltal, som skall ligga till grund för pensionen, bortses från det aktuella året, om medeltalet därigenom höjs. De fördelaktigare beräkningsreglerna får tillämpas för högst tre år.

Reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli i år men den fördelaktiga beräkningsgrunden skall tillämpas även beträffande arbetslöshet som inträffat efter ingången av år 1965. Retroaktiv tillämpning för åren 1965—1967 förutsätter att i fall, då reglerna kan bli aktuella, före den 1 januari 1970 till den allmänna försäkringskassan görs anmälan i vilken omfattning dagpenning eller utbildningsbidrag åtnjutits.

I motionerna I: 815 och II: 1055 påpekas att det i vissa fall är familjepensionsförmåner, som berörs av de fördelaktigare beräkningsreglerna. När det gäller anmälan för åren 1965—1967 måste det i sådana fall bli den försäkrades efterlevande som har att göra anmälan till försäkringskassan.

Motionärerna vill att det i tillämpningsföreskrifterna skall anges att anmälan av en efterlevande skall beaktas, trots att det i lagtexten anges att anmälan skall göras av den försäkrade.

Utskottet ansluter sig till propositionens förslag om de särskilda beräkningsreglerna för ATP i samband med arbetslöshet. Beträffande den i motionerna upptagna frågan ligger det enligt utskottets mening i sakens natur att i fall då den försäkrade avlidit anmälan i stället får göras av hans efterlevande. Förhållandet bör beaktas i samband med utformandet av formulär till de blanketter som, enligt vad som anförs i propositionen, skall användas vid anmälningsförfarandet. Motionärernas önskemål kan därigenom bli tillgodosett.

Propositionen innehåller vidare förslag om standardhöjning av folkpensionerna från den 1 juli 1968. Vid nuvarande basbelopp föreslås det årliga pensionsbeloppet höjt med 204 kr. till 5 220 kr. för ensam pensionär och med 288 kr. till 8 112 kr. för ett pensionärspar. I motionerna I: 416 och II: 511 föreslås att det årliga pensionsbeloppet skall höjas med 300 kr. för ensam pensionär och 425 kr. för två pensionsberättigade makar. Utskottet ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker således motionerna.

I anslutning till förslaget om höjning av folkpensionerna föreslås en justering av avrundningsregeln vid beräkning av pension. Den nuvarande regeln i 16 kap. 4 § AFL innebär att det pensionsbelopp, som skall utgivas för en månad, fastställs med utgångspunkt från årspensionsbeloppet avrundat till närmast lägre hela krontal som är jämnt delbart med tolv. Regeln har tillkommit för att man skall slipa utanordna öresbelopp vid de månatliga pensionsutbetalningarna. I propositionen anförs att man kan nå samma effekt, men med ett för pensionärerna gynnsammare resultat, om årspensionsbeloppet i stället för att alltid avrundas neråt avrundas till närmaste hela krontal som är jämnt delbart med tolv. 16 kap. 4 § AFL föreslås justerad i enlighet härmed.

I motionen II: 1054 yrkas att avrundningsregeln skall utformas så att årspensionsbeloppet alltid skall avrundas uppåt, d. v. s. till närmast hela högre krontal som är jämnt delbart med tolv.

Kungl. Maj:ts förslag får anses innebära en rimlig lösning. Sett på längre sikt innebär den nya regeln inte någon reduktion av de med utgångspunkt från basbeloppet bestämda årliga pensionsbeloppen. Utskottet ansluter sig alltså till propositionen i denna del och avstyrker motionen II: 1054.

Utöver vad ovan anförts har det i propositionen framlagda lagförslaget och de av departementschefen i anslutning därtill gjorda uttalandena inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen med avslag på motionen II: 1054 måtte antaga det genom förevarande proposition, nr 60, framlagda lagförslaget, såvitt angår 16 kap. 4 § lagen om allmän försäkring;

B. att riksdagen med avslag på motionerna I: 416 och II: 511 måtte antaga lagförslaget i övrigt; samt

C. att riksdagen med bifall till motionerna I: 815 och II: 1055 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört angående anmälningsförfarandet.

Stockholm den 23 april 1968

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand (s), Lars Larsson (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Dahlberg (s), Edström (fp), Blomquist (h), Ivar Andersson (s)* och fru Nilsson (cp);

från andra kammaren: fru Ekendahl (s)*, herrar Gustavsson i Alvesta (cp), Johansson i Södertälje (s), Wiklund i Stockholm (fp), fru Svensson (s), herrar Jonsson (fp), Göransson (s) och Carlshamre (h)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

vid utskottets hemställan under A

av fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Wiklund i Stockholm (fp) och Jonsson (fp), vilka ansett,

a) att det avsnitt i utskottets yttrande, som börjar på sid. 14 med orden »Kungl. Maj:ts förslag» och slutar med orden »motionen II: 1054» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Enligt utskottets mening bör avrundningsregeln utformas så att månatliga pensionsbelopp aldrig reduceras i förhållande till vad som skall utgå med utgångspunkt från årspensionsbeloppet, beräknat som viss del av basbeloppet. Utskottet ansluter sig därför till förslaget i motionen II: 1054

och föreslår alltså den ändringen i propositionen att avrundning av månatliga pensionsbelopp alltid skall ske uppåt.»

b) att utskottet under A bort hemställa,

»att riksdagen, med bifall till motionen II: 1054 samt med avslag på propositionen såvitt angår ändring i 16 kap. 4 § lagen om allmän försäkring, måtte för sin del antaga nämnda paragraf i följande såsom utskottets förslag betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

16 kap.

4 §.

Pension utgives månadsvis.

Vid beräkning av pensionsbelopp för månad skall den årspension, från vilken beräkningen utgår, avrundas till *närmaste* hela krontal, som är jämnt delbart med tolv. Är årspensionsbeloppet lägre än tolv kronor, bortfaller pensionen för den månad som beräkningen avser. Vid tillämpning av vad nu sagts skola samtliga den pensionsberättigade tillkommande pensionsförmåner anses som en pension. Avrundning skall i första hand göras å folkpension enligt 6, 7 eller 8 kap.

Pension utgives månadsvis.

Vid beräkning av pensionsbelopp för månad skall den årspension, från vilken beräkningen utgår, avrundas till *närmast högre* hela krontal, som är jämnt delbart med tolv. Är årspensionsbeloppet lägre än tolv kronor, bortfaller pensionen för den månad som beräkningen avser. Vid tillämpning av vad nu sagts skola samtliga den pensionsberättigade tillkommande pensionsförmåner anses som en pension. Avrundning skall i första hand göras å folkpension enligt 6, 7 eller 8 kap.»